

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:GENEL KURUL
KARAR

HASAN DURSUN BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2020/9501

Karar Tarihi : 19/2/2026

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Kenan YAŞAR
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL
Ömer ÇINAR
Metin KIRATLI
Raportörler : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR
Murat İlter DEVECİ
Başvurucu : Hasan DURSUN
Vekili : Av. Önder ÖZDERYOL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklunun ceza infaz kurumunda saçını kestirmeye zorlanması, bu konuda infaz ve koruma memurlarının tutukluya karşı maddi güç kullanması ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedenleriyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/3/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktayken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması soruşturması kapsamında tutuklanıp bir süre başka ceza infaz kurumlarında tutulan başvuru 6/4/2017 tarihinde Marmara 6 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

7. Başvurucu, daha önce kaldığı ceza infaz kurumundaki uygulamadan farklı olarak Marmara Ceza İnfaz Kurumunda saçını kesmesi konusunda baskı gördüğünü, saçını kesmemesi nedeniyle kendisine kırma disiplin cezası verildiğini ancak bu cezanın Silivri 1. İnfaz Hâkimliğince (Hâkimlik) *"saçların belli bir uzunlukta olmasının disiplin yaptırımına bağlanmamış olduğu"* gerekçesiyle kaldırıldığını, bu kararın kesinleştiğini belirtmiştir.

8. Tutuklu olarak yargılandığı davanın duruşmasına katılması için başvuru 15/5/2018-27/5/2018 tarihleri arasında Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Kurum) geçici olarak yerleştirilmiştir.

9. Başvurucunun iddiasına göre;

i. Kuruma kayıt sırasında saçları hususunda kendisine herhangi bir uyarı yapılmamıştır. Bu konudaki söylem ilk kez 15/5/2018 tarihinde avukat görüşüne gittiği sırada infaz ve koruma başmemuru tarafından dile getirilmiştir. Kendisi, başmemura Hâkimliğin kararından bahsederek saçını kesmesi talebini geri çevirmiştir. Bu olaydan yaklaşık bir hafta sonra duruşmaya götürüldüğü sırada kendisini kurum müdür yardımcısı olarak tanıtan bir görevli, saçlarını kestirmesi gerektiğini söylemiş; kendisi de Hâkimliğin kararını hatırlatarak saçını kestirmeyeceğini açıklamıştır. Bu süreçte kendisine yazılı bir uyarı yapılmamıştır.

ii. 24/5/2018 tarihinde rutin telefon görüşmesi için C-18 numaralı koğuştan diğer koğuş arkadaşlarıyla çıkılarak F Blok'a götürülmüştür. Burada yanına gelen bir infaz ve koruma memuru saçını kestirmesi gerektiğini söylemiştir. Talebi reddetmesi üzerine oradan ayrılan infaz ve koruma memuru, bir süre sonra müdür yardımcısı, infaz ve koruma başmemurları ile yedi sekiz infaz ve koruma memuruyla gelmiştir. Müdür yardımcısı ve infaz ve koruma başmemurları saçlarını rızasıyla kesmesini, aksi hâlde zor kullanacaklarını söylemiştir. Hâkimliğin kararını hatırlatarak saçlarını kestirmeyeceğini söylemesi üzerine yere yatırılmıştır. Saçının zorla kesilmesine pasif (edilgin) direniş göstermesi nedeniyle ayağına ve göğsüne bastırılmış, ayrıca boynundan tutulmuştur. Bu nedenle yaralanmıştır. Direnmesi nedeniyle görevliler, F Blok'taki berberde saçını kestiremeyince kendisini B Blok'taki hücrelere götürmek istemiştir. Bunun üzerine B Blok'taki berbere giderek saçlarını kısaltmaya mecbur kalmıştır.

10. Kurum görevlilerince 24/5/2018 tarihinde düzenlenen tespit tutanağında başvurunun telefon görüşmesi için odasından alındığı, saçlarının uzun olduğunun ve topuz

yaptığının görülmesi üzerine saçının kesilmesi gerektiğinin kendisine söylendiği belirtilmiştir.

11. Kurum personeli tarafından aynı gün düzenlenen başka bir tutanakta, başvurunun saçının normalden çok uzun olduğu, saçını topuz bağladığı, temizlik açısından tehdit oluşturan bu durum nedeniyle başvurunun odasından alınarak F Blok'taki kontrol odası önünde kendisiyle görüşüldüğü, başvurunun "*Saçımı kesmeyeceğim Silivri'de saçımı kesmeye cesaret edemediler, ben savcıyım sizi süründürürüm, siz kim oluyorsunuz da benim saçımı kesmeye çalışıyorsunuz...*" diyerek kendisine zarar verecek hareketlerde bulunduğu, "*...saçıma dokunanı göreve döndüğümde karşıma dizmezsem adam değilim başsavcı olarak geleceğim...*" diyerek kollarını ve ayaklarını savurduğu, kendisine zarar vermeye çalıştığı ancak görevli memurlar tarafından engellendiği ifade edilmiştir. Tutanakta ayrıca sakinleşen başvurunun A Blok'taki berber odasına alınarak gösterdiği yerden saçının kısaltıldığı, işlemten sonra görevlilere "*...sistem değişecek başsavcı olarak görevime döneceğim bu günden sonra 8 yıl uyku uyuyamayacaksınız... cezaevini size zindan edeceğim... bu koşutta sizler yatacaksınız.*" dediği, sakinleştiğinde odasına alındığı ve başvurunun saçını topuz yapmasının Kurumun güvenliği için zafiyet oluşturduğu açıklanmıştır.

12. Başvurucu hakkında Kampüs Devlet Hastanesince 25/5/2018 tarihinde düzenlenen adli muayene raporunun "*Olayın Öyküsü*" başlıklı kısmında başvurunun "*saç kesiminin yasaya aykırı olduğunu söyledim onlar yine de zor kullanarak keseceklerini söylediler ilgili mahkeme kararı olduğunu belirttim, zorla keserlerken pasif dirençte bulunup kendimi yere bıraktım memurlardan biri sağ ... [Okunamadı.] bastı, yine arbede sırasında kendimi korumaya çalışırken sağ bilek dış yüzeyde yaralanma meydana geldi.*" şeklinde beyanda bulunduğu belirtilerek "*sağ tibia da 4 cm boyutunda hiperemi -aktif kanama yok- sağ dirsek altında 10 cm boyutunda kurutlu lezyon -aktif kanama yok- sağ 5. parmak distal ekleme 0,5 cm hiperemi*" tespiti yapılmıştır.

A. Başvurucu Hakkında Yürütülen Disiplin Soruşturması Süreci

13. Kurum idaresi, başvurunun olay günü sarf ettiği sözler nedeniyle hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır.

14. Başvurucu; disiplin soruşturması kapsamında yaptığı yazılı savunmasında Kuruma getirildiği gün başmemurun kendisine saçlarını keseceğini söylediğini, başmemura Hâkimliğin kararını anlattığını, bir hafta sonra duruşmaya katılmak için koğuştan çıkarıldığında müdür yardımcısı ile infaz ve koruma başmemurunun kendisini çağırarak saçlarının kesilmesi gerektiğini söylediklerini, yine Hâkimliğin kararını anlattığını ve makine verilirse saçını kısaltabileceğini söylediğini belirtmiştir. Ayrıca olay günü F Blok'ta yapılacak telefon görüşmesi için koğuştan çıkarıldığını, yanına gelen infaz ve koruma memurunun saçlarının kesileceğini söyleyip, hemen sonrasında infaz ve koruma başmemur ve memurları ile geldiğini, müdür yardımcısının da gelmesiyle kendisini zorla berbere sokmak istediklerini ifade etmiştir. Savunmasının devamında kendisini yere bıraktığını, bir memurun sağ bacak kaval kemiğine bastığını, diğer memurların kendisini berbere sokmaya çalışmaları üzerine direnip el, kol ve bacaklarını hareket ettirerek onlara engel olmaya çalıştığını, kolundan ve elinden yaralandığını, hakaret ve tehdit içeren sözler söylemediğini anlatmıştır. Son olarak olaydan sonra müdür yardımcısının Hâkimliğin kararını istediğini, bu sırada tek kişilik odaya götürülmesi için talimat verdiğini, baskıya dayanamayarak B Blok'taki berberde saçının kısaltılmasına boyun eğdiğini, tutanağın son paragrafındaki sözleri genel hatlarıyla berberde söylediğini beyan etmiştir.

15. Kurum Disiplin Kurulu Başkanlığı 28/5/2018 tarihinde, başvurunun saçlarını alışımlı aykırı olarak uzattığını ve kötü örnek teşkil ettiğini, kanun ve tüzüğe aykırı hareket ettiğini, Kurumun işleyişini bozduğunu belirterek 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde düzenlenen kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma eylemi sebebiyle başvurucuya 1 ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası vermiştir.

16. Başvurucu, disiplin cezasının kaldırılması için Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusu yapmıştır. Bu başvuru kapsamında yapılan duruşmada başvuru; zorla saçının kesilmeye çalışıldığını, psikolojisinin bozulduğunu, söylemediği sözlerin söylemiş gibi tutanağa yazıldığını ifade etmiştir.

17. Ankara Batı İnfaz Hâkimliği; Kurum uygulamasının kurallara uygun olduğu, hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun itirazının reddine karar vermiştir. Başvurucunun kararı yaptığı itiraz Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

B. Olay Hakkında Yürütülen Ceza Soruşturmasıyla İlgili Süreç

18. Kurum idaresi 28/5/2018 tarihinde Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) başvuru hakkında -olay tutanağını da ekleyerek- suç duyurusunda bulunmuştur.

19. Başvurucu; olaya ilişkin olarak 29/5/2018 tarihinde resmî belgede sahtecilik suçundan, 30/5/2018 tarihinde ise kötü muamele, işkence, kasten yaralama, tehdit ve görevi kötüye kullanma suçlarından kurum görevlileri hakkında şikâyetçi olmuştur. Başvurucu, şikâyetinde tutuklu Ö.Ç.'nin olaylara tanık olduğunu iddia etmiştir. Başsavcılık soruşturmaları birleştirmiştir.

20. Başsavcılık, olay tutanağını düzenleyen infaz ve koruma memurlarının soruşturma kapsamında müşteki sıfatıyla beyanlarını almıştır. L.K.A., C.A., M.K. ve Y.S. olay günü başvurunun saçı kesilmeden önce ve saçı kesildikten sonra tehditte bulunduğunu ifade etmiştir. N.G. aynı yöndeki beyanlarına ilave olarak başvurunun kendisini sağa sola attığını, kolunu bacağına masanın kenarlarına vurup darbedildiğini söyleyeceğini ifade ettiğini belirtmiştir. B.D. olay günü başvurunun telefon görüşmesi için berberin önünde olduğunu, saçını topuz yaptığını görmesi üzerine saçlarını kestirmesi yönünde onu uyardığını, başvurunun bağırıp çağırdığını, kendisini yere atarak zarar vermeye çalıştığını, kendisine zarar verip rapor alarak suçlama yapacağını söylediğini, saç kesme işleminin ardından tehditlerde bulunduğunu açıklamıştır. Müşteki sıfatıyla beyanları alınan berber sorumlusu infaz ve koruma memuru M.M. başvurunun zorluk çıkarmadan saçlarının kesildiğini, istediği biçimde saçları kesilen başvurunun işleminden sonra tehdit içerikli sözler söylediğini ifade etmiştir.

21. Başsavcılık tarafından Kurumun kamera kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yapılmış olup hazırlanan raporda bir grup infaz ve koruma memurunun koridorda toplandığı, bazı infaz ve koruma memurlarının bölgeye dikkat kesilerek grubun yanına doğru ilerlediği, bir müddet aralarında konuştukları, kalabalık içindeki bir infaz ve koruma memurunun başvuru kolundan çekerek bir odaya soktuğu, bir süre sonra odadan çıktıkları, kamera mesafesi ve çözünürlüğü nedeniyle başvurunun yere oturup

oturmadığına ve fiziksel şiddete maruz kalıp kalmadığına ilişkin tespit yapılamadığı belirtilmiştir.

22. Başsavcılık 28/11/2019 tarihinde resmi belgede sahtecilik, kötü muamele, işkence, kasten yaralama, tehdit ve görevi kötüye kullanma suçları yönünden kurum görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Hasan Dursun hakkında [Marmara Ceza İnfaz Kurumunda] bulunduğu dönemde İnfaz Hakimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi'nce verilen ... kararın soruşturmaya konu olaydan yaklaşık 5,5-6 ay önceki şahsın saç uzunluğu öngörülerek verilen bir karar olduğu, bu karar sonrasında Hasan Dursun'un saç traşı olup olmadığının dahi belli olmadığı, Hasan Dursun'un bu karara dayanarak saçını istediği kadar uzatabileceği ve sadece kendi istediğinde kestireceği yönünde bir algıya kapıldığı ancak bu durumun ... infaz kanunu ve infaz tüzüğü'nün ilgili maddeleriyle örtüşmediği, tüzükte açıkça hükümlülerin tohum içinde alışılmışın dışında saç, bıyık ve sakal uzatmalarına izin verilmez şeklinde düzenlenmeye yer verildiği, bu düzenlemenin idareye takdir hakkı tanıdığı, nitekim olayımızda cezaevi idaresinin şahsın kuruma geldiği ilk günlerden itibaren saçlarının normalden daha uzun olduğu ve bu durumun risk arz ettiği yönünde tespitte bulunduğu, direnişle karşılaşan kurum görevlilerinin yasal düzenleme gereği zor kullanma yetkileri bulunduğu, tutanakta imzası bulunan cezaevi çalışanlarının beyanları, Hasan Dursun'un engel olmak için kollarını sağa sola salladım şeklindeki samimi beyanı ve adli raporda ki bu beyan ile uyumlu sıyrık, kızarıklık vb. bulgular göz önüne alındığında müştekinin iddialarının soyut nitelikte olduğu, cezaevi çalışanlarının görevlerini ifa ettikleri... [anlaşılmıştır.]"

23. Başsavcılık 2/12/2019 tarihinde görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlediği iddiasıyla başvuru hakkında kamu davası açmıştır. Başvuru hakkında yürütülen kovuşturmada -yargılandığı başka bir yargılamada 27/12/2018 tarihinde tahliyesine karar verilen- başvuru'nun sorgusunun yapılması için yakalama emri çıkarılmış ancak bu emir henüz yerine getirilememiştir.

24. Başvuru'nun olayı gören tutuklu tanıkların dinlenilmediğini, Kuruma giriş anını gösteren fotoğrafların ve kamera kayıtlarının incelenmediğini, keyfi olarak saçının kesilmesinin istendiğini belirterek kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptığı itiraz Ankara Batı 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 4/2/2020 tarihinde reddedilmiştir.

25. Nihai karar, başvuru vekili tarafından 10/2/2020 tarihinde öğrenilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

26. 14/6/1930 tarihli ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun'un 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

F) Ceza ve tevkif evlerinin memur ve müstahdemlerinin vazife ve salahiyetleri ... hakkında Cumhurbaşkanından yönetmelik tanzim olunur.

..."

27. 5275 sayılı Kanun'un "Sağlığın korunması kurallarına uyma" başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü, sağlığının korunması ve salgın hastalıkların önlenmesi için gerekli ve alınmış tedbirlere uymak, kişi sağlığı için tehlike doğuran durumları gecikmeksizin kurum yönetimine bildirmek, kendi ve içinde yaşadığı ortamın temizliğine uygun davranışlar göstermek zorundadır.

(2) Hükümlü, hem kendi, hem de diğer hükümlülerin sağlığını tehlikeye düşürebilecek eylemlerden kaçınmakla yükümlüdür."

28. 5275 sayılı Kanun'un "Kınama" başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kınama cezası, hükümlüye eyleminin kötü niteliğinin ve uygunsuzluğunun açıklanması ve tekrarı durumunda doğuracağı sonuçlara dikkatinin çekilmesidir.

(2) Kınama cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

k) Kişisel temizliğe veya çevre temizliğine dikkat etmemek.

..."

29. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanunun; ... sağlığın korunması kurallarına uyma, ... disiplin cezalarının niteliği ve uygulanma koşulları, kınama, bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma, ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, hücreye koyma, ... disiplin soruşturması, disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması ... konularında ... 26 ilâ 28, 34 ilâ 53 ... maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

30. Olay tarihinde yürürlükte bulunan 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mülga Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (Tüzük) "Güvenlik ve gözetim servisi" başlıklı 22. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"İnfaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru, kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanunun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanılabilir. Acil hâllerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhâl en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz."

31. Mülga Tüzük'ün "Hükümlülerin temizliği" başlıklı 112. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kişisel bakım ve temizliklerinin sağlanmasına yönelik tedbirler kurum idaresince alınır.

(2) Hükümlülerin barındırıldıkları odalarda gerekli sağlık ve hijyen kurallarına uymaları özendirilir.

(3) Hükümlülerin kurum olanakları ölçüsünde kısa aralıklarla yıkanmaları sağlanır.

(4) Hükümlülerin, toplum içinde alışılmışın dışında saç, bıyık ve sakal uzatmalarına izin verilmez.

(5) Hükümlülerin kişisel bakım ve temizliklerinin sağlanmasına ilişkin esas ve usuller kurum iç yönetmeliklerinde düzenlenir."

32. 24/5/2018 tarihinde yürürlükte olan Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İç Yönetmeliği'nin "Banyo ve berber ihtiyaçlarının karşılanması" başlıklı 38. maddesi şöyledir:

"Hükümlü ve tutukluların banyo ihtiyaçlarını gidermek ve kişisel eşyalarını yıkamalarını sağlamak için Pazartesi-Çarşamba-Cuma günlerinde 20.30-21.30 saatleri arasında oda ve eklentilerine sıcak su verilir.

Hükümlü ve tutukluların saç tıraşları, dilekçe karşılığında kurum berberi tarafından mesai günlerinde ve mesai saatlerinde berberhanede veya kurum yönetimince belirlenen yerlerde ücretsiz yaptırılır. Hükümlü ve tutuklular sakal tıraşlarını, kantinden temin edebilecekleri plastik saplı tıraş bıçakları ile kendileri günlük olarak yaparlar. Toplum içinde alışılmış hal dışında saç ve sakal bırakmalarına izin verilmez."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İnsan haklarına saygı yükümlülüğü" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeciler Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

34. Sözleşme'nin "İşkence yasağı" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İlgili İctihadı

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörizmle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiğini belirtmiştir. Kötü muamele yasağının Sözleşme'nin

15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediğini içtihatlarında haurlatmıştır (*Selmouni/Fransa* [BD], B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

36. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesi çerçevesinde ceza infaz kurumunda tutulma koşullarını değerlendirirken başvuruçuların somut olaylara ilişkin iddialarıyla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir (*Dougoz/Yunanistan*, B. No: 40907/98, 6/3/2001, § 46). Bu kapsamda önlemlerin şiddeti, amacı ve bireyler için sonuçları birlikte değerlendirilmelidir (*Van der Ven/Hollanda*, B. No: 50901/99, 4/2/2003, § 51).

37. AİHM'e göre infazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışlar, mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet çekecekleri bir duruma sokmamalıdır. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahpusların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli şekilde güvence altına alınması ve onlara gerekli tıbbi yardım sağlanması da insan onuruna yakışır şartların sağlanması için gereklidir (*Piechowicz/Polonya*, B. No: 20071/07, 17/4/2012, § 162).

38. Bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunun söylenebilmesi için eylemin asgari ağırlık eşliğine ulaşması beklenir (*Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; *Erdoğan Yağız/Türkiye*, B. No: 27473/02, 6/3/2007, §§ 35, 37; *Gäffen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88, 90; *Costello-Roberts/Birleşik Krallık*, B. No: 13134/87, 25/3/1993, § 30).

39. AİHM'e göre hükümlü ve tutuklular, Sözleşme'nin 5. maddesi gereğince tutulmanın açıkça hukuka uygun olarak değerlendirilebileceği durumlarda özgürlük ve güvenlik hakkı hariç olmak üzere Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (*Hirst/Birleşik Krallık* (No. 2) [BD], B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69).

40. AİHM, ceza infaz kurumunda yedi gün hücre cezası verilen başvuruçunun disiplin hücresine yerleştirilmeden önce saçlarının tıraş edilmesini aşağılayıcı muamele olarak görmüş ve Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM'e göre hükûmet, başvuruçunun saçının tıraş edilmesinin hijyenik bir önlem olduğu iddiasını kanıtlamamıştır. Hiçbir yasal dayanağı veya gerekçesi olmayan eylem, başvuruçunun saldırgan ifadeleri nedeniyle ve cezalandırma amacıyla gerçekleştirilmiştir. AİHM, 1943 doğumlu başvuruçunun yaşını ve saçları tıraş edildikten birkaç gün sonra duruşmaya katılmak zorunda olduğunu da gözönünde bulundurarak eylemin 3. madde anlamında aşağılayıcı olarak nitelendirilebilecek yeterli ciddiyette haksız bir muamele olduğu sonucuna varmıştır (*Yankov/Bulgaristan*, B. No: 39084/97, 11/12/2003, §§ 115-121).

41. AİHM'e göre saçları zorla tıraş edilmiş bir tutuklu en azından belirli bir süre, gördüğü muamelenin izlerini taşımaya devam eder. Bu iz, kısa süre sonra serbest bırakılırsa veya halka açık bir yere çıkarılırsa başkaları tarafından hemen fark edilebilecektir. Görünür bir fiziksel iz taşıdığı için ilgili kişi büyük ihtimalle haysiyeti incinmiş hissedecektir. Bu nedenle tutukluların saçlarını zorla kazıtmanın prensipte insanlık onurunu azaltacak veya onları aşağılayacak ya da aşağılık duyguları uyandırabilecek bir eylem olduğu kanaatine ulaşmıştır. Bununla birlikte asgari ağırlık eşliğine ulaşıp ulaşılmadığı, şikâyet edilen muamelenin Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muamele teşkil edip etmediği mağdurun kişisel durumu, ihtilaf konusu eylemin amacı ve gerçekleşme koşulları da dâhil olmak üzere davanın kendine özgü şartlarına göre değerlendirilmelidir (*Yankov/Bulgaristan*, §§ 112-114).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

42. Anayasa Mahkemesinin 19/2/2026 tarihinde yaptığı toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

43. Başvurucu adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Şerif Ay* ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

44. Başvurucu; istemediği hâlde saçlarını zorla kesmeye çalışan infaz ve koruma memurlarının eylemleri nedeniyle yaralandığını, maruz kaldığı fiziki ve psikolojik şiddete dayanamayarak saçlarını kısaltmaya mecbur kaldığını belirterek kötü muamele yasağının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

45. Bakanlık görüşünde; yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun bütün şikâyetlerinin kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

48. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa'nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere *işkence* ve *eziyet* yapılması, kişilerin *insan haysiyetiyle bağdaşmayan* bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik hâlleri veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağını ifade edilmesi yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla

birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşıp ulaşılmadığı görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkindir (*Cezmi Demir ve diğerleri* [1. B.], B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; *Ali Rıza Özer ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75; K.K. [GK], B. No: 2020/34532, 29/5/2024, § 26).

49. Anılan yasak kapsamında kalan hususlar, ceza infaz kurumlarında farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir (*Turan Günana* [1. B.], B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 37).

50. Anayasa'nın 17. maddesi, tutuklu ve hükümlülerin tutulma koşullarının da insan onuruna yakışır şekilde olmasını koruma altına alır. Bu nedenle tutuklu ve hükümlüler özgürlükten mahrum kalmalarının doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet çekecekleri bir duruma sokulmamalıdır. Ayrıca bu kişilerin sağlık ve esenlikleri yeterli şekilde güvence altına alınmalı ve bu kişilere gerekli duydukları tıbbi yardım sağlanmalıdır. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin bulunması durumunda tutuklu ve hükümlülerin hakları sınırlanabilir (*Turan Günana*, §§ 35, 36, 39).

51. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 81; K.K., § 27).

52. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (K.K., § 28; bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 95; *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 83).

53. Kişinin gözaltı veya tutukluluk gibi devletin kontrolü altında bulunduğu sırada yaralanması hâlinde yetkili makamlar, bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirmekle yükümlüdür (S.D. [1. B.], B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; *Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek* [1. B.], B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95) zira bu tür olayların gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (*Ferit Kurt ve diğerleri* [2. B.], B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

54. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddede genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin 'bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini

gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (*Tahir Canan* [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; *Cezmi Demir ve diğerleri*, §§ 111, 112, 114-117; *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin* [2. B.], B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

55. Etkili soruşturma yürütme bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi başvurularda üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklenmez (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 113).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

56. Başvurucu, saçının zorla kesilmek istenmesinden ve bu amaçla kendisine karşı kullanılan maddi güç ile yapılan baskı sonucu saçını kestirmek zorunda kalmasından şikâyet etmektedir.

57. Kurum görevlileri tarafından düzenlenen tutanakta başvurunun saçını kestirmesi için uyarılması üzerine kendisine zarar verdiği ve yaralarının bu şekilde ortaya çıktığı belirtilse de Başsavcılık; başvurunun saçını kestirmeme konusundaki tutumuna işaret ederek direnişle karşılaşan kurum görevlilerinin zor kullanma yetkileri olduğu ve görevlerini yerine getirdikleri, başvurunun sergilediği edilgin direniş nedeniyle yaralandığı gerekçesiyle kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir (bkz. §§ 11, 22). Bu bakımdan Başsavcılık, başvurucuya karşı maddi güç kullanıldığını kabul etmiştir. Ayrıca başvurunun saç kesimi için berbere götürülmeye çalışıldığı açık olduğu gibi başvurunun olay anlatımı ile yaralanmasının kapsamı örtüşmektedir (bkz. §§ 9, 10, 12, 21). Bu nedenle başvurucuda meydana gelen yaralanmanın saçının kesilmesi ve bu amaçla berbere götürülmesi konusunda kendisine maddi güç kullanılması ve buna edilgin şekilde direnmesi sonucu meydana geldiğinin kabulü gerekir. Bu durumda kötü muamele yasağının maddi boyutu kapsamında incelenmesi gereken husus; kullanılan gücün kesin olarak gerekli olup olmadığı, gerekli ise gücün aşırıya kaçmadan, başvurunun tutumuyla da orantılı olarak kullanılıp kullanılmadığıdır.

58. 5275 sayılı Kanun'un 27. maddesine göre -Kanun'un 116. maddesi de dikkate alındığında- tutuklu ve hükümlüler, sağlığın korunması ve salgın hastalıkların önlenmesi için ceza infaz kurumunca alınmış tedbirlere uymakla yükümlüdür.

59. Kurum görevlilerince düzenlenen 24/5/2018 tarihli tespit tutanağında başvurularda saçının kesilmesi gerektiğinin söylendiği belirtilmiş ancak saçın neden kesilmesi

gerektiği açıklanmamıştır (bkz. § 10). Kurum görevlilerinin aynı gün düzenlediği bir başka tutanakta başvurunun saçının normalden çok uzun olduğu ve saçını topuz yaptığı, bu durumun temizlik açısından tehdit ve Kurumun güvenliği için zafiyet oluşturduğu açıklansa da söz konusu tutanak, başvuruca saç mantarı bulunduğu, bunun bulaşıcı olması nedeniyle diğer tutuklu ve hükümlülerin sağlığı için tehlike oluşturduğu, Kurumda bitle mücadele edildiği ya da saçın kesilmesini gerektirebilecek sağlık ve temizlikle ilgili başka bir hâlin bulunduğu yönünde bir bilgi ihtiva etmemekte; başvurunun saçının uzun olması ve saçını topuz yapması ile Kurum güvenliği arasında bağ da kurmamaktadır. Tutuklu ve hükümlülerin saçlarıyla ilgili düzenlemelere riayet etmemeleri hâlinde nasıl bir yöntem izleneceğine, bu kapsamda tutuklu ve hükümlülerin saçlarının zorla kesilip kesilemeyeceğine ilişkin açık bir hukuki düzenleme de yoktur. Bu bakımdan somut olayda başvurucaya kanuna veya düzenlemelere dayalı bir emir verilmesi ve bu emre başvurunun direnmesi söz konusu değildir. Bu sebeple başvurucaya karşı kullanılan gücün kesin olarak gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

60. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmelerine göre başvurunun yaralanmasına neden olan muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilebilir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. *Cezmi Demir ve diğeri*, §§ 84-91; *S.D.*, §§ 84-88). Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutu ihlal edilmiştir.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

62. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddialara gelince Başsavcılık, başvurunun tutuklu Ö.Ç.'nin olaya tanık olduğunu bildirmesine rağmen bu kişiyi dinlememiştir. Ayrıca Başsavcılık, Kurum görevlilerinin başvurunun saçlarının normalden daha uzun olduğu, bu durumun risk arz ettiği yönünde tespitte bulunduğuna işaret ederek başvurunun yaralanma sebebini orantılı fiziksel güç kullanımı ile açıklasa da;

i. Tutuklu ve hükümlülerin saçlarıyla ilgili düzenlemelere riayet etmemeleri hâlinde nasıl bir yöntem izleneceğine, bu kapsamda tutuklu ve hükümlülerin saçlarının zorla kesilip kesilemeyeceğine ilişkin açık bir hukuki düzenleme bulunmadığını,

ii. Saç uzunluğunun diğer tutuklu ve hükümlülerin sağlığını ne şekilde tehdit ettiğine ve başvurunun saç topuzunun Kurum güvenliği açısından nasıl bir zafiyet yarattığına ilişkin somut bir bilgi olmadığını dikkate alması; Kurum görevlilerinin müşteki olarak alınan ifadeleri ile bu görevlilerce düzenlenen tutanaklara aşırı önem vererek sonuca ulaşmıştır. Şüphesiz bu durum soruşturmanın bağımsızlığına gölge düşürmüştür.

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

64. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 5.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

65. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği soruşturma makamının yapması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek soruşturma sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)* [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

66. Başvurucuya manevi zararları karşılığında talebine bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvuru uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

Ç. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/22023) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruca ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruca Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/2/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.